

Bila je misel — čul sem njen odmev:
kot sutnjo, ki nocoj je mimo šla,
kot bi z drevesa padel list na tla
in ob dotiku tožno zazvenel.

Bila je misel, ki se je utrnila,
kot se utrne zvezda sred noči
in v padanju za sestrami ihtí,
ihtí v bojazni, da bi ne ugasnila.

In glej, srce bo padlo zvezdo ujelo,
priželo k sebi jo in bo zapelo
z mirijado zvezd, ki v svetlo noč drhte.

Ujeto v njih blesteče trepetanje
poslej v nočeh bo pelo tudi zanje,
ki jih je zmagal dan in trudni spe.

DEDEK MRAZ

Saša Vuga

Čeprav je bila še mlada večerna ura, so se po ulicah vlekle nočne sence in na plašjih premraženih mimoidočih se je nabiral suh sneg, ki je bilo, ko da mrli s streh in z ogoljenih redkih dreves ob pločnikih. Od časa do časa je izza vogala pripolzel avtomobil in je bil prazničen, ker je bil črn, in moški so nosili črne čevlje, ker je v neki zaprašeni izložbi stala pobeljena deščica, ki je vabila na ples in opozarjala, da so zaželeno večerne obleke. Po ulici so se podili otročaji, poneumnjeno žlotali in kričali in odšli potlej v temačen vhod, kjer si je dedek Mraz natikal naočnike in privzdigoval rdeči nos, ker ni mogel dihati pod prebarvano lepenko. Na cesti je ostal deček, majhen in neznaten v kratko krojenem plaščku in je vlekel po cesti sanke. In se je deček čudil in se jezil, ker so sanke škripale, in ni vedel, da je treba za okovane sanke vsaj dva prstka snega.

Potlej je pripeljal tovorni avtomobil, se ustavil pred obokanim vhodom in trikrat zahupal. Iz hiše so se vsuli dečki in so hoteli čez osmrečene stranice na avtomobil, a jih je človek z neumnim obrazom in z dolgimi zalisci odgnal in je rekel, da je avtomobil za dedka Mraza

in ne za otroke. In so otroci rekli, da je dedek Mraz dedek vseh otrok in da je robantač najbrž pijan, ker tako zelo motovili z rokami in ima krompirjast nos. Oni pa je še naprej kričal, potlej pa je oplazil najbližjega s smrekovo palico, ki jo je bil izpulil izza stranice, in je otroku zažarela po licu dolga otekline in se je skremžil in zajokal in je šel iz gruča in se stisnil k zidu in si je z levico mel oči in oteklino, z desnico pa je v veliki jezi kazal drobceno figo pijanemu brdavsauču na avtomobilu.

Potlej se je iz okenca nagnil vozač z usnjeno kapo nad očmi in je nekaj časa gledal po ulici in je pobaral robantača:

»No, kaj čakamo, k vragu še Miklavž!«

Dedek Mraz se je v dolgem belokranjskem kožuhu z všitimi rožami prikazal na pragu in fantek ob zidu je pozabil jokati in se je zagledal vanj, ker je bil res veličasten. Na dolgih sivih laseh mu je počivala okrogla polhovka, za ušesi mu je poganjala vrvice, ki je držala k obradku razmršeno brado, na papirnatem nosu pa so mu čepeli naočniki brez stekla. Robantač je spustil zadnjo stranico avtomobila, prislonil kratke stopničke in dedek Mraz si je privzdignil kožuh in je vzravnan šel po stopničkih in jokajočemu dečku ob steni se je to videlo imenitno, ker je dedek Mraz stopal tako zelo slovesno, ko da gre naravnost v nebesa in mu bodo zdaj zdaj rumeni angelci zatrobentali na zlate trobente in bo ključ svetega Petra zarožljaj v stoletnih hrastovih vratih. Zatrobentnilo je in avtomobil se je počasi in nekam težko premaknil po ulici in izginil kot čudovita pošast.

Otroci na ulici so obstali, neki pegast dolgin s polhovko in z dolgimi rokami je nedolžno zaklel in tam pri zidu se je deček zavedel, da ga otekline na licu hudo peče in da se spodobi spet zajokati.

Vtem je pripeljal po ulici stric Janez.

Bil je debel, ali pa je bil samo videti debel, ker je nosil oguljen kožuh, ki mu je segal do nosu in je skrival vrat, in ker so noge počivale v starih, skrivenčenih suknenih škornjih in ker so mu pordela ušesa paglavsko štrlela pod trdim krajcem polcilindra. Stric Janez je pripiral oči pod gostimi sivkastimi obrvmi in je bil videti zaspan in zdolgočasen in je dolgin s polhovko bziknil, da je najbrž pijan in da bog pomagaj, če te takle fijakar zapelje v noč, ker te zapelje na napačno pot in potlej pijan zaspi in moraš sam s prtljago do doma. In da se je to pripetilo njegovemu stricu v Ameriki, ki pa ni več živ, ker se je v rudniku sesul strop in ga je zmečkalo... Mama pravi, da bo zdaj težko, ker nam je bog ukradel edino dobro srce.

»Ni pijan,« je rekel drugi deček, »meni se zdi, da je stric žalosten in da joče!«

»Pej, pej!« je rekel dolgin.

»Prav zares smrka!« se je oglasil tretji deček in vsi so se rado vedno zagledali v kočijo, ki se je kot trebušasta skleda s platneno povoščno streho in z majjavimi, tenkimi in visokimi kolesi pomikala po cesti.

Stric Janez je malomarno sedel na kozlu in je v levici držal vajeti, mlahavo in lahno, ko da se igra, a v desnici dolg, vrbast bič, ki je imel na koncu tankega platnenega metuljčka in je nihal nad konjskim repom kot ribiška palica in je metuljček poskakoval po shujšanem in umazanem rebresu kot lenoben in sit obad.

Ko je kočija pricivilila do otrok, so se nekateri oglasili s kratkimi vzkriki in deček pri zidu, ki je pritiskal lice na pločevinast žleb, je pogledal strica Janeza in je bil vesel, ker ga je zagledal, in je stekel z drugimi otročaji na sredo ceste in je čisto pozabil, da ga je bil pomagač dedka Mraza pobožal po licu s smolasto smreko.

»Oho,« je rekel stric Janez in je zavzdihnil in odprl oči in rahlo povlekel vajeti. Konjè se je ustavilo in se je ozrlo in je pogledalo po otrocih, ki so se zgnetli pod kozlom in drezali strica Janeza v suknene škornje.

»Oho! Jah, kaj pa je to, a?« je stric odprl oči in se vzravnal na kozlu. Potlej si je segel z otrplimi prsti pod kožuh, a so prsti otipali le umazan robec, in ker ni bilo cigare, si je stric Janez obrisal nos in se z ruto pogladil po dolgih brkih, ki so mu pokrivali usta in so se narahlo vzdigovali pod besedami, ki jih je stric Janez nekam zaspano, momljajoče in utrujeno govoril.

»Stric Janez, ali nas peljete?« so otroci kričali, in so imeli mirno vest in se niso več spominjali, da so še pred tednom naskrivaj zavlekli na odrgnjene blazine stričeve kočije crknjeno mačko, ki je smrdela kot sam Lucifer, in je moral stric za zaprtimi šipami kočije zakuriti ostra zelišča, da je pregnal mačji smrad.

»Stric, saj nas boste vzeli v kočijo?« so otroci kar naprej vpili in cukali strica za suknene škornje in trepljali konja po splahnelem trebuhu, ki se je zibal pod njegovim okostjem kot sesedla se vreča, opasana z mahedravim jermenjem.

»Jah, pa zakaj naj vas vzamem,« je vprašal stric in otroci so zavriskali in nekateri so hitro zlezli v kočijo, da bi sedeli na mehkem kot gospe v klobukih, kajti stričeve oči so se odprle in obrvi so se nagrbančile in kadar so se stricu obrvi nagrbančile, je bilo gotovo, da se je stric omečil in da je bil dobre volje in da bo zdaj zdaj rekel:

»No, telički, pa vstopite, telički!«

Stric si je z debelo rokavico pogladil brke, potlej je pogledal na nebo, ki ga ni bilo videti, ker so na strehah čepeli oblaki in so se okoli obcestnih svetilk nabirale puhaste megle, in je rekel z zadovoljnim glasom, kakršnega imajo stari gospodje, ko se najedo in napijo v predmestni zakajeni krčmici:

»No, telički, pa vstopite, no, pa vstopite!«

Žlota je zakričala in se je pognala na stopničko in je obvisela na obeh vratnicah kot grozdek, ki je le počasi izgubljal jagode, ker so vrata bila nizka in ozka in je le redkokateri brez otiščanih komolcev in potrganih gumbov padel na usnjene in po dišečih zeliščih zaudarjajoče sedeže. Vrata so se naposled zaprla in stric se je umaknil bolj na desno, ker je na kozla prilezel fantek, ki ga je bil robantač oplazil, in je rekel stricu:

»Jaz pa ljubim mrzel zrak in družbo starih ljudi!« in si je zapičil roke v plašček in se je naslonil na steno kočije in je pogledal strica, ki si je natikal rokavice, in je spet rekel:

»Oče pravi, da bom najbrž vaški učitelj, ker imam rad stare ljudi.« In se je držal zelo resno in se ni premaknil, ko ga je stric Janez vprašal:

»Potlej imaš pa tudi mene rad, a?«

»Najbrž!« je rekel deček in si zavihal krajec plaščka, da mu je nos gledal iz blaga kot obrezana redkvice.

»He, he,« se je nasmejtal stric in veselo zamahnil z vajetmi in obad nad konjevim bedresom je poskočil in zaplaval okoli repa in stric je zarenčal:

»Ihiii, Matjaž, ihiii!«

In je Matjaž vzdignil kopita in spustil peščico pene in prežvečene slame iz kosmatega gobca in povlekel in kočija se je potegnila po kockah na cesti in v ojesu je zacvililo in iz kočije je prišlo kričavo vpitje in raztrgano petje:

»Naš kolega
Jurij Vega
se poti s številkaami!...«

Konjè se je nekam opogumilo. Začelo je hitreje premikati noge in je celo privzdignilo rep in prhnilo skozi nozdrvi. Kočija je drdrala po tlaku in mimo so hodili resni ljudje v črnih čevljih in nekje je neki gospe spodrsnilo na tanki plasti snega in je padla in ji je iz torbe zdrknila steklenica mleka in se razbila.

»Jah, kam pa pravzaprav gremo?« se je stric obrnil proti dečku.

»Kaj jaz vem,« je deček skomizgnil z rameni in opazoval gospo, ki se je skobacala na noge in je s pločnika pobirala štruco črnega kruha. Potlej je rekel:

»Najbrž na veselico, kjer bo dedek Mraz delil darila.«

»Aha,« je razumevajoče rekel stric. »Tudi jaz sem nekoč nastavljal nogavico. In zjutraj je bila polna rožičev, fig in jabolk in, hehe, še mnogo takih nebeških dobrot je bilo —«

»— pejte, no, stric, tele dobrote niso iz nebes!« se je razhudil deček in v njegovem glasu je bila neka vzvišenost in usmiljenje do tega starega strica, ki še veruje v dobroto Miklavža in v radodarnost boga.

»Jah,« je rekel stric, »od kod pa naj bi bile?«

»Hehe, dragi moj,« se je nenadoma nasmehnil deček in stisnil oči. »V nebesih imajo za božične dni pečenega purana in francosko solato in teran in rdeč sladoled. In v kino gredo. Pejte, no, pa fige, stric, in rožiči! To je le za ljudi!«

In ker ga je stric nekam debelo pogledal, se je deček razpotegnul in je pribil:

»Mene so doma tudi hoteli nabarvati! Oče nima denarja, pa ti reče: 'Fige in jabolka iz nebes...' Pejte, no, stric!«

Stric mu je hotel odgovoriti, pa se ni spomnil pametne besede in je skrčil ustnice in poneumnil obraz in mahnil po konju in zavpil:

»Ihaaa, Matjaž!«

Fant je nekaj časa molčal, potlej je izpod zavihanega ovratnika prišlo:

»Tako me je vsekal!«

»Kdo?« je vprašal stric in potegnul za levo vajet in kljuse je zavilo okoli vogala.

»Ah, tisti pljunek na avtomobilu!... Samo dedka Mraza je spustil na vozilo, mi pa naj bi šli peš! Ph, ta je lepa!«

»Jah, avtomobil, otrok!...« je zategnil stric Janez in nenadoma se mu je stožilo pri duši in je spustil vajeti in se pogreznil v kožuh in ni slišal dretja, ki je prihajalo skozi zaprta vrata kočije:

»Naš kolega

Jurij Vega

se poti s številkaaami...!«

Spomnil se je na tiste čase, ko je bil konj bel in rejen in je bila kočija kot iz biserovine in je na obeh straneh kozla gorela laterna in je on vzravnano sedel na sedežu in si vihaval ošiljene brke in mlel dolgo

in tenko cigaro med napetimi ustnicami. Takrat je nosil čisto črn polcilinder in svetle gumbe na plašču in vidrovino okoli vratu. Takrat je bil gospod in je njegova kočija kot mlada damica prepevala po cestah in so se ljudje in znanci odkrivali, če so ga videli.

Takrat je bilo lepo in vrčki piva so bili kapljice in prašičja stegna so bili drobni ocvirki... eh, takrat, na križiščih so brlele plinske svetilke in po cestah so hodili lajnarji z opicami na ramenih in so gospodične nosile visoke in ozke šolenčke...

Potlej pa so začeli puhati po ulicah nekakšni hudičasti avtomobilčki, ki so smrdeli kot s petrolejem oprano kljuse in so se drli z nekakšnjimi trobentami in so se obnašali kot petelini na dvorišču in so v njih sedeli ljudje s širokimi naočniki in usnjenimi kapami. Iz dneva v dan huje je drdralo po mestu. In ljudje so začeli pozabljati na strica Janeza in je konjiček hujšal in so krače postajale poslastica in so blazinice na sedežih razpokale in so se kolesa razvegala in je oje začelo škripcati in nenadoma... nenadoma, kot v grdem snu, se je stric Janez zavedel, da ni več pred Grand Hotelom v zlikanem plašču, z viržinko med zobmi, da se potika po predmestju kot prestrašen pes, neobrit in zanemarjen...

»Stric, vse se mi tako zdi, da smo tu!« se je oglasil deček na kozlu in pokukal iz plašča.

Stric Janez se je zdrznil in je sunkovito potegnil za vajeti in konjè je vzdignilo glavo in obstalo.

»Stric, nasvidenje!« je kriknil deček. In je skočil s kozla in komaj se je stric obrnil, da bi slišal zahvalo ostalih otrok, je že videl, kako so tekali čez ulico in so odprta vrata kočije klapouhila v vetru, ki je zabril med hišami.

S težavo je zlezal s kozla in je zapahnil vrata in se je naslonil na kočijo in je pogledal proti razsvetljenemu vhodu, kjer je iz zvočnika nad obokom prihajalo veselo petje in žvižganje sedmerih palčkov in so se s stene in iz izložbe smejale dobre živali. Tam so se gnetli otročaji in neka mama je tepla majhnega paglavca po volneni ritki in neki tata se je križal in potil, ker je imel na ramenih dva smrkavčka, ki sta kričala kot šoje in sta ga s poslikanimi lesenimi piščalkami mlatila po rjavem klobuku.

»Jahaaa...« je zategnil stric Janez. »Jahaaa, otroci, otroci...« Potlej se je počasi vzel na kozla in je vzdignil vajeti in jih potresel in ponovil:

»Jahaaa-hvaležnost... ojoj, hvaležnost!«

In kot razviharjena voda čez branike se mu je v dušo zlila žalost. Sključila ga je, zavrelo mu je pod polcilindrom in najraje bi jokal,

pa se ni spodobilo, čeprav ne bi bilo greh, če bi jokal, ker je vsaka krivica huda, še prav posebej, če pride od otroškega srca in iz mlade duše.

»Pejte, pejte, mulci...« je zamomljal in je čutil, da bo najbrž jokal, in je skoraj slišal solze, ki so mu spolzele po licu v kožuh, in je mahnil Matjaža po bedresu in hripavo kriknil:

»Ihaaa, prijatelj!«

Stric Janez, konjè in kočija so zavili v temačne ulice in je stric spustil vajeti in je mislil: naj pelje, kamor pelje, in je zaprl oči in najraje bi umrl, ker so že otroci tako zelo nevhvaležni in grdi. In nenadoma se je spomnil, da so mu bili zavalili crknjeno mačko v kočijo, in je zamahnil z roko in rekel:

»Pejte, pejte, mulci, barabice...«

In je Matjaž vlekel kočijo in strica Janeza po vijugastih ulicah kar naprej, s počasnim in zaspanim lačnim korakom. In iz noči se je vsipal sneg in tam spodaj je šumela voda po kamnih in razvotljenih loncih in razbitih zabojih. In je Matjaž privlekel strica Janeza do visokih dreves ob reki in se je ustavil in je čakal, da bo stric kaj rekel, kaj malega, vsaj besedico. Pa je bil stric negiben in miren pod svojim vdrtim polcilindrom in se je stiskal v kožuhu in zato je Matjaž pomislil, da je tudi on lahko miren in negiben, in se je stisnil v kosteh, ki so mu gledale izpod kože, in se je najprej naslonil na drevo, potlej pa je klecnil v kolenih in je sédel na prve noge, potlej se je ozrl po stricu Janezu, in ker je bil stric še naprej zatopljen v svoje misli, je Matjaž sédel še na zadnje noge in je položil glavo na kolena in je iztegnil gobec in je poskušal prežvekovati, pa ni bilo kaj, niti mastne pene ni bilo. Zatisnil je oči in je pomislil, da ga bo že stric Janez zbudil in poklical, ko bo treba oddrseti...

Spodaj v reki je šumela voda in hiše so bile tihe in tam daleč v mračnem stolpu je odbila polnoč...

...in ko je ura odbila šesto zjutraj, je po cesti prišel star poštar. In je videl pod debelo plastjo vlažnega snega strica Janeza in njegovo kočijo in Matjaža. In ko je izpod Matjaževega trebuha srepana razpotegnjena podgana in hušknila ob drevesu in pod ograjo k reki, se je stari poštar prekrižal. Malo iz navade, malo iz strahu in začudenja, malo pa tudi zategadelj, ker je bil že star in je veroval v vsemogočnega boga.